

1 SKYRIUS

Ji nežinojo, kada tai pirmąsyk suvokė. Grėslumą. Kur kas vėliau, nei persikraustė į mažąją kamaraitę už virtuvės, nes mamai atrodė, kad jai reikėtų turėti savo kambarėlį. Kur kas vėliau, nei naktimis ėmė atsibusti nuo aukštų, iš svetainės, kur miegojo Henrikas ir mama, sklindančių garsų. Ji pakirsdavo naktį iš miego permirkusi nuo prakaito. Lyg karščiuodama. Ir norėdavo šauktis mamos, priglusti prie jos. Bet neišleisdavo nė garselio. Visa buvo neįveikiama ir svetima, o tamsa – nesaugi. Tai nutikdavo vis dažniau. Ypač kai mama dirbdavo vakarinėje šaldyklos pamainoje ir namo negrįždavo iki vėlumos.

Tada ji turėdavo visiškai išsibudinti, kad ir prieš savo valią. Atsisėsti tiesi lovoje ir pabūti tuščiu kiautu. Jausdavo, kaip galva tarytum išpampdavo ir laikydavo tuščią kiautą, sklendžiantį kambaryje. Ausys būdavo lyg Almaro iš Hestvikos valčių pašiūrės durys: tokios išklerusios, kad jose užė ir siautė vėtros.

Kartą ji lankėsi viršuje, ant Arklių skardžio. Ant pačios statumos. Ten tebuvo akmenys ir viržiai. Pasisodinęs ant peties Henrikas ją prinešė prie pat krašto. Staigus skardis leidosi tiesiai į jūrą, ir tarpais nuo jo šiurpiai nugarmėdavo pavieniai akmenys ir jų krūvos. Ten juodviem bestovint, galvoje jai ir pradėjo taip užti. Ji negalėjo pasijudinti. Mamos balsas, kai ji paprašė Henriko grįžti, buvo kupinas išgąščio. Tora negalėjo prisiminti žodžių.

Tada ir suprato, kad stipriausias Henrikas. Nes jis juokėsi.

Ir kiekvienąsyk jam įkvėpus, kad paleistų juoko pliūpsnį į prarają, akmeningoj pakriūtėj iš visų pusių pasipildavo riedėti.

Mokyklos vaikai retsykais jai pavymui įgeldavo, kad iš kvapo justį, kur jos mama dirba.

Bet žuvimi čia atsiduoda visi ligi vieno, manė Tora. Tiek jie jai terūpėjo. Jei tik jos neliesdavo.

Rankos. Rankos, išnyrančios iš tamsos. Šitai buvo grėslumas. Didelės, šiurkščios rankos, draskančios ir glamžančios. Po to prieš naktį vos pajėgdavo nusigauti iki išvietės. Sykais svarstydavo, gal išdrįsti pasiusioti virtuvėje, kur stovėjo kibiras.

Vis dėlto įšokdavo į aulinius, užsimesdavo ant naktinių marškinių palatą ir išpuldavo į kiemą – ar vasarą, ar žiemą. Kieme būdavo erdvi ir saugu, o ant išvietės durų kabėjo kabliukas. Ten, pakalnėj, galėdavo sėdėti ir sėdėti. Kai kada, kol visai sustirdavo nuo šalčio arba ant žvyrkelio išgirdavo mamos žingsnius.

Vakarais, mamai išėjus į žuvų pjaustyklą, Henriko beveik niekad nebūdavo.

Tora pabUSDavo, kai kas nors darydavo duris ir kuris nors iš jų dviejų pargrįždavo. Mamos žingsniai būdavo pavargę, bet lengvi. Ji duris atverdavo atsargiai, tarsi bijodama, kad jos nesubyrėtų. Henrikas nepaisė nei durų staktos, nei pačių durų. Jis ne įžengdavo, o išlempindavo. Bet jei norėdavo, jo žingsniai namuose galėdavo būti visai kitokie. Žingsniai, kurių bemaž nesigirdėdavo. Begarsiai, bet sklidini sunkaus šniokštimo.

Vieną dieną Ingrida netikėtai įniko Torą klausinėti. Kamantinėje, kada Henrikas grįžta namo. Koks jis būna. Tora pajuto šleikštų gvazdikų kvapą, jai sudrėko delnai.

Tada ji pradėjo keltis, kad paguldytų jį parsibeldusį namo į lovą ir mama jo nerastų gulinčio ant kušetės virtuvėj. Jis gaižiai dvokdavo, o kartais būdavo stačiai per sunkus. Bet kol jam padėdavo, niekada jos neliesdavo. Tik kada ne kada nusišluostydavo panosę plaštaka. Net nepažvelgdavo į Torą, vien prisimerkęs spoksodavo į tamsų kambarį.

Šitaip viskas tyliai ramiai susitvarkydavo, kol mama grįždavo namo.

Vieną vakarą vis dėlto nenusisekė.

Henrikas, grįžęs vienuoliktą, neuždegė šviesos. Patamsyje užkliuvo už puodelių, kurie apversti džiūvo ant virtuvės darbastalio. Kelios stiklinės ir puodeliai nukrito ir sudužo.

Tora nubudo prasidėjus griūčiai. Išgirdo, kaip jis kitapus durų parvirsta aukštiekninkas ir ima plūstis. Nedrįso iškart pasirodyti. Širdis, rodės, buvo iššokusi lauk. Prireikė šiek tiek laiko, kad ją sugrąžintų į vietą.

Bet tada tas kimiu ir gargaliuojančiu balsu užstaugė, ir Tora pabūgo, kad iš palėpės atlėks Elizifa ir aptiks visą šį nuodėmingą kambarį. Tada mamai būtų tekę mirti iš gėdos.

Tipendama per virtuvę pajuto, kad į vieną papadę įsmigo smulkios stiklo šukelės. Turėjo paėjėti iki pat laiptinės durų, kad surastų jungiklį.

Jis sėdėjo vidury kambario ir verkė.

Lyg tai būtų ne Henrikas, o kas nors svetimas.

Tora, susiradusi šluotą ir semtuvėlį, pašlavė iki plautuvės. Grįždama atgalios galėjo išvelgti savo pėdų paliktus kraujo pėdsakus. Blausi palubės šviesa virš pasigailėtinos žmogystos ant grindų skleidė vienišą dryžį. Ji stengėsi apie tai negalvoti, tiesiog atsinešė iš virtuvės kėdę su atkalte ir jį ant jos pasodino.

Sužalotas petys karojo dar labiau įprastai. Atrodė, lyg švaroko rankovė būtų prikimšta vilnos, bet nepakankamai kruopščiai. Luošą ranką jis laikė prispaudęs prie kūno it lobį, kurį būtina saugoti nuo smūgių ir pavojų. Sveikoji ranka kraujavo, bet jis į tai nekreipė dėmesio.

Verksmas buvo nuslopęs. Galva nusvirusi ant krūtinės. Atrodė, tarsi jis jos nematytų.

Ji nuplovė jam iš kiaušo nepaliaujamai srūvantį kraują. Virš dešiniojo antakio žiojėjo raudonas kirtis. Galėjai girdėti vien čiurlenimą iš čiaupo ir slopstantį jo kūkčiojimą.

Tuomet durys iš laiptinės atsivėrė, ir jose pasirodė Ingrida. Akys buvo kaip dvi tamsios properšos balzganame fjordo lede.

Tora, regis, susigūžė nuo tokio žvilgsnio.

Visas kambarys truputį siūbavo.

Ji suprato, kad mama juos *mato*: Henriką ir ją. Regėjo save su Henriku tirpstančius mamos akyse. Kaip tuos muilo burbulus, kurie subliūkšta išlėkę pro virtuvės langą. Greitai krintančius, besvorius ir beverčius.

Mama buvo juos matantis Dievas. Mama buvo pastorius, o gal mokytoja. Mama buvo mama – kuri MATĖ! Tora prasikalto. Ji buvo su Henriku viename matymo lauke, ji buvo patekusi į Henriko valią. Ji žlugusi.

Ingrida prisėdo ant senos virtuvės taburetės, kuri nuolat girgždėjo. Tas garsasėjo per visą kūną.

Tada Tora ne savo jėgomis ir valia nutempė Henriką nuo kėdės ir akimirka pastovėjo su juo šiek tiek svyruodama į šalis.

Ryžtingai ji trūktelėjo, šiaip ne taip pastatė ant kojų ir lėtai pajudėjo su juo svetainėn.

Kai vėl pasirodė, Ingrida vis dar sėdėjo. Jos akys buvo įbestos į grindis, o tai blogiau, nei būtų įbestos į mane, pamanė Tora.

– Tai šitaip čia būna, kai aš, vargšėlė, darbe?

Balsas iš po palto apykaklės nejučia nuskambėjo lyg svetimas.

– Tik šįvakar, – atsakė Tora.

Ji taip nudžiugo, kad mama prašneko. Bet Ingrida daugiau nieko nesakė. Pasikabino drabužius ant laiptinės sienos ir kaip visada atsargiai uždarė paskui save duris.

Tačiau kavos, kurios Tora jai įpylė į termosą, nė nepalietė, netgi nežvilgtelėjo į sumuštinis ant lėkštelės. Papurčiusi galvą, kai Tora ketino iššluoti grindis, nebyliai linktelėjo kamaraitės durų pusėn.

Tik tada Tora pajuto, kad joje kažkas verkia. Dusliai ir gailiai, lyg sutryptas noras.

Ji nusėlino kamaraitėn, užsimovė ant supjaustytos kojos apyšvarę kojine, idant neiškruvintų patalų, paskui palindo giliai po antklode. Tirtėdama glostė save apglėbusi sudrėkusiomis, šaltomis rankomis. Tą naktį buvo itin keistai tylu. Lyg ne į gera. Po to žemėje ji liko viena. Liko tik Tora.

Tamsios nakties, dulkių ir lovos kvapas. Atrodė, lyg būtum grįžęs vidun ir gavęs mėsos sultinio po ilgos dienos lietuje. Miegas neėmė, mažumėlę sopėjo pėdą. Ji juto, kad ten dar įstrigusi šukelė.

Baigiantis rytui pagaliau į ją žliuginu veidu melsvos šviesos fone įsiskverbė šiluma. Galvoje jai šlamėjo ir užė – lyg nuo didžiosios pageltusios drebulės, besiplakančios į šalis pastoriaus uosto sode.

2 SKYRIUS

Tora gerai prisiminė, kaip kartą užsiropštusi ant taburetės palietė juodą bumbulą prie durų staktos. Nekantrus balsas tąkart pasakė:

– Ne, reikia pasukti. Reikia pasukti – štai taip!

Balsas buvo niūrus ir griežtas, nuo jo jai viskas aplinkui tapo taip nyku – visas pasaulis apmirė. Didysis delnas apkabino jos plaštaką. Kai šis pasuko taip, kad ir ranka, ir jungiklis paklustų, nudiegė pirštus.

Paskui kambarį užliejo ryški šviesa. Pripildė visas kertes, skaudžiai įsismelkė už akių, perštėjo taip, jog net galvoj užė. Tai jai priminė tas akimirkas, kai ji, prisikišusi prie ausies dideliausias Islandijos šukutes, stengdavosi išgirsti jūros ošimą iš pasakos, kaip ją prieš mirtį buvo mokiusi Besta. Tebūdavo girdėti kažkoks cypimas, graudus, nemalonus garsas, neleidžiantis jai patekti ten, kur trokšta. Pasaka būdavo taip toli už garso ir bangų mūšos.

Taip ir su šviesa, kuriai įsakinėjo jungiklis ir didysis delnas. Ji niekada nebuvo tokia šilta ir artima kaip šviesa, sklindanti iš žibalinės lempos aukštai ant stalo, ant pyrago dėžutės. Tora net nežinojo, ar po to nutikimo su jungikliu ji ir palubės lemputės šviesa susibičiuliavo, ar tik susitaikė, nes ši daug kam reikalinga. Mama žibalinę lempą supakavo ir išnešė.

Šviesa! Ji juto ją ant akių vokų kiekvieną pavasarį, dar nenutirpus sniegui. Ši kibirkščiaavo ir cypė. Ir jai atrodė, kad ji vis dar stovi ant taburetės uždėjusi silpną rankytę ant bumbulo, nenumanydama, jog reikia panaudoti visas savo jėgas, jei net būdama maža nori įjungti šviesą. Paskui pasirodydavo didysis delnas ir viską iš jos atimdavo. Padarydavo svetima ir sukeldavo peršulį lyg balandžio saulės šviesa, kai visą savaitę išgulėjusi karščiuodama staiga pasveiksti taip, kad galėtum išeiti į lauką.

Kai senieji šermukšniai už virtuvės lango parausdavo ir apkibdavo uogomis, kad iškišęs ranką pro lango sąvarą galėdavai nusirašyti kekę, ateidavo mėsos sultinio laikas. Visad, kiek atminė, ant laiptinės spintos apverstas gulėjo cinko dubuo. Jame mama atsinešdavo bulvių ir daržovių. Nusileisdavo nukirptais auliniais iki pat laiptų apačios, išeidavo pro laiptinės duris ir pasukdavo už namo, kur takelis vedė prie žuvų džiovyklų ir kolektyvinio lauko.

Kartais prisidėdavo ir Tora. Ji matydavo kauptuką tarp mamos kojų. Šis kyšodavo išlindęs ir atrodydavo savotiška mamos dalis. Kauptuko kotas niokodavo sijono padurką ir atėjęs į vietą įknisdavo žemėn savo geležinę nosį. Kartkartėmis netikėtai pataikydavo į bulvę ir perskeldavo ją perpus. Tuomet bulvė atsidusdavo, o kauptukas akimirką luktelėdavo, lyg apgailėstaudamas. Ir mama tarstelėdavo: „Ak, ir kur tai matyta!“ Po to kasdavo toliau.

Morkų skonis, kai jos, sutraiškytos dantimis, gomuryje virsdavo salsva, rupia mase, tarytum priklausė tik Torai.

Ji grauždavo ir bulves. Su lupenomis ir smėliu. Tada tikriausiai buvo baisiai maža ir kvaila. Bet šitai aiškiai prisiminė.

Tiršta sriuba ant stalo. Ratilais plūduriuojantys ir burbuliuojantys riebalai. Spalvos būdavo gražios.

Į virtas daržoves labiau patiko *žiūrėti*, nes jos buvo neskanios. Niūrusis balsas joje vis dėlto grūmojo, kad ji suvalgytų tiek ir tiek virtų morkų gabalėlių ir nors vieną lapelį virto kopūsto. Su bulvėmis eidavosi gerai – prie jų buvo įpratusi.

Su mėsa irgi eidavosi gerai, tik būdavo bjauru *žiūrėti* į ją išvirusią. Ši tartum susiraukšlėdavo akyse ir viską sugadindavo. O prieš patekdama į puodą būdavo rusvai raudona, su visomis vaivorykštės spalvomis šviečiančia plėvele. Tora nežinojo, kas dar galėtų būti taip gražiai raudona kaip žalia mėsa ant pjaustymo lentos.

Retsykiais ji būdavo kruvina. Mama pjaustydavo palengva ir reikiamais griežinėliais. Spalvos mainydavosi nuo jos rankos šešėlių ir judesių.

Kai pjaustydavo, peilis visada taip gražiai ir pavojingai švysčiodavo.

Vėliau šitai baigdavosi, ir mama, nusinešusi visą lentą prie viryklės, mėsos griežinėlius apgalvotais ir mikliais judesiais nustumdavo į puodą. Viskas.

Tora žinojo, kad mėsos griežinėliai taip papilkės ir susigunkšlės, jog nebebus į ką *žiūrėti*.

Morkos, kopūstai ir griežčiai, atvirkščiai, įkais mėsos sultinyje ir išlaikys savo spalvą taip, jog iš viso to išeis nebloga giminystė.

Ji galėdavo valandėlę sėdėti ir tik *žiūrėti* bei uostyti, laukdama, kol sriuba kiek reikia atvės. Tada balsas liepdavo suvalgyti maistą, ir šaukštas po šaukšto nekenčiamas kopūsto lapas vis likdavo plaukioti, kol galiausiai jina jį įsigrūdavo į burną.

Tobijaso namelis ten stovįs nuo amžių, žinojo Tora. Jis buvo senas ir šaltas, su langų plyšiais, užkamšytais maišų atraižomis, ir išklypusiomis durimis, kurios graudžiai sudejuodavo kam nors

įeinant ar išeinant. Naudojamas vien dėžėms ir šiukšlėms laikyti arba susitikti kokį šeštadienį pažaisti kortomis, jei tik būdavo gagnetinai šilta, o pats būdavo vyriškas.

Visas žvejo namelis tebuvo viena žema svetainė, be jokių stačių laiptelių, kokie buvo įrengti žvejybos įmonių namuose. Buvo lengva įeiti ir patogiu iš jo išvirsti.

Sykį, seniai seniai, Henrikas ją buvo nusivedęs į Tobijaso namelį, nes mama kažkam turėjusi skalbti. Tai buvo kur kas anksčiau, nei Tora išmoko pati savimi pasirūpinti, o mama pradėjo dirbti šaldykloje.

Henrikas sėdėjo su stikliuku ir rentė istorijas. Kakta buvo lengvai išrasojusi, kaip ir visada, kai laikydavo taurelę ir turėdavo ką papasakoti.

Jis, Henrikas, buvo matęs pasaulio – kur kažkas *vyksta*. Kai porindavo apie tuos laikus, regis, pamiršdavo tą kreivai prispaustą petį, kurį paprastai stengdavosi paslėpti po švarku.

Kiti vyriškiai sėdėdavo išsižergę ir užgulę stalą. Henrikas visada kiurksodavo pakumpęs, o nesveikas petys kabodavo lyg pašautas kormorano sparnas.

Bet jis mokėjo pasakoti.

Kartais atrodė, lyg jėgų jis semtųsi iš tų viltingų veidų, nes akimirką jam pavykdavo kilstelėti petį ir atremti jį į bejėgę alkūnę.

Vis dėlto didžiausią nuostabą ir šiurpą Henriko torse kėlė ne išsigimęs petys. O sveikasis!

Šis netilpo po drabužiais. Plaštaka ir ranka buvo it vienas stiprių, nenustygstančių raumenų gniužulas. Tačiau kairėje pusėje kabanti neišsivysčiusi ir nejudri ranka su plaštaka buvo lyg pasityčiojimas iš visos Henriko esybės.

Tąkart Tobijaso namelyje tirštas pypkių ir suktinių dūmas tvyrojo aplink žibalinę lempą, kuri urzgė tenai, tarp sijų, it suerzintas, mieguistas žvėris. Žibalinės lempos dagtis nemaloniai kaito stikliniame gaubte ir žaibavo ant blizgančios metalinės ąselės.

Tora pajuto, jog nori į išvietę, ir timptelėjo Henriką, kad tai jam pasakytų. Tačiau jo veidas buvo taip aukštai, o ji buvo maža ir prie pat grindų.

Jisai pakėlė sveikame didžiajame delne taurelę ir postringavo. Jis buvo Samsonas ir jos nematė.

Tada pro jos drabužius ėmė kiaurai tekėti. Iš pradžių buvo šilta ir pakenčiama, bet baisiai negražu. Vienas vyriškių, pastebėjęs, kas vyksta, pasakė tai Henrikui. Kiti prapliupo juokais. Jie rodė į Torą pirštais ir plekšnojo sau per kelius, šaipydami, kad iš Henriko nekoks globėjas. Juokas vis garsėjo, kol galų gale pripildė visą jos galvą ir nebepriklausė šiam pasauliui.

Ji įlindo į savo gėdą ir liko vienui viena prieš visus.

Bet tai dar buvo ne viskas.

Ji dar ruošėsi pridėti į kelnes. Tai tiesiog prasiveržė. Ji nepajėgė sulaikyti. Juto, kaip ten spaudžia ir ima plūsti lauk. Vyrų dar smarkiau pratrūko juoktis, uostė raukydami nosis ir juokavo su Henriku, kuris taip blogai tvarkosi su tuoju Ingridos vaiku.

Joje kažkas suvirpėjo. Bet išorė liko visiškai rami.

Tekėjo per visas baltas vilnos kojines, iki pat grindų. Skystos skystos išmatos.

Tobijaso namelyje ji prarado vardą, todėl ten eidavo nenoriai. Kartais nutikdavo, jog vis dėlto prispirdavo reikalas ir ją ten nusiūsdavo su kokiu prašymu. Tuomet ji vis dar galėdavo jausti,

kaip kažkas plyšta, lyg savyje būtų laikiusi tą, kas niekada nesuirs. Vis dar galėjo užuosti savo kvapą ir matyti tas rudai dėmėtas kojines. Ir prisiminus šiurkštų juoką, aidintį iš didelių, plačiai pražiotų srėbtuvių virš stalo, ją užliedavo gėda.

Elizifa iš palėpės buvo dievobaiminga ir kartą leido Torai suprasti, kad gėdą sugalvojęs Dievas. Šitai padėtį darė beviltišką, mat negalėjai turėti nė minties išsisukti. Dievas viską patvarkęs taip, kad kas nors ir *turėtų* gėdytis, nes gėdos žmonės turį per akis būdami tokie nuodėmingi.

Ir Tora suvokė, kad ji viena iš tokių.

Ji melavo, kai jai atrodė, kad taip geriau, ir neatsiklaususi nu-gvelbdavo džiovintų slyvų daugiau, nei galėdavo sužiūrėti mama.

Bet vis dėlto ją stebino, jog kai kurie atrodė taip, lyg nesigėdytų ničnieko pasaulyje, nors jų negalėdavai pakęsti.